

2. Гаряча С.А. Формування в учнів ключової компетентності «уміння вчитися» відповідно вимог нових державних освітніх стандартів / С.А. Гаряча. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014. – 48 с.
3. Ключові компетентності для освіти впродовж усього життя. З рекомендацій Європейського парламенту та Європейської Ради / пер. О.Є. Гарцули // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2010. – №1. – С.4-10.
4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>. – Назва з екрану.

А.Ю. ПРИХОДЬКО. ПРИНЦИПЫ ИНТЕГРАЦИИ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В КОНЦЕПЦИИ НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ (НА МАТЕРИАЛЕ ЯЗЫКОВО-ЛИТЕРАТУРНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОБЛАСТИ)

Резюме. В статье на основе нового Стандарта общего среднего образования, который получил название «Новая украинская школа: основы Стандарта образования», определены векторы развития Новой украинской школы (НУШ), обоснована необходимость преподавания школьных дисциплин на основе формирования и интеграции ключевых жизненных компетентностей. На примере языково-литературного образовательной отрасли, в частности в контексте уроков украинской литературы, предложена методика моделирования проблемной ситуации на материале отдельных текстов, предусмотренных учебными программами по украинской литературе, что является благоприятными для формирования ключевых жизненных компетентностей.

Ключевые слова: Новая украинская школа, Стандарт образования, ключевые компетентности, интеграция, языково-литературная образовательная отрасль, украинская литература.

O.Yu. PRYKHODKO. SOME PRINCIPLES OF MAJOR COMPETENCES INTEGRATION WITHING THE CONCEPT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL (BASED ON EDUCATIONAL LINGUISTIC MATERIAL)

The summary. The paper outlines vectors of the new Ukrainian school development based on the new Secondary Education Standard entitled «New Ukrainian School: Principles of Educational Standards». The necessity for teaching school disciplines on the basis of major life competences formation and integration is outlined. Using linguistic education as an example, in particular, Ukrainian Literature lessons, a procedure is suggested for problem situation modeling based on the material of individual texts provided for within Ukrainian Literature training programs, which is favour able to the development of major life competences.

Key words: new Ukrainian school, Educational Standard, major competences, integration, linguistic education, Ukrainian literature.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук, доц. Н.М. Сіранчук.

Одержано редакцією 28.02.2017 р.

УДК: 37. 033 - 053. 5

Г.М. СЕМАШКІНА, Н.В. ХАРЕЧКО

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Резюме. У статті розглядається проблема формування природознавчої компетентності молодших школярів під час засвоєння інтегрованих знань про тваринний світ з використанням словникової роботи.

Ключові слова: природа, тваринний світ, терміни, поняття, міжпредметні зв'язки, словникова робота.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний рівень вимог суспільства до загальноосвітньої школи обумовлює необхідність якісного покращення навчально-виховного процесу в початковій школі. Одним із напрямків у розв'язанні цього завдання є формування дієвих природничих знань молодших школярів [1, 6-19; 4].

Для цього вчителі (особливо в місцях, де спостерігається білінгвізм) мають знати правильну назву об'єкта чи явища природи (обома мовами).

Тому конче потрібна фахова література українською мовою, де дається доступне тлумачення природознавчих термінів і понять, пов'язаних із життєвим досвідом молодших школярів.

Актуальність укладання списку природознавчих термінів для дітей молодшого шкільного віку не викликає сумніву, особливо для південного регіону, де спостерігається двомовність (полімовність). Це обумовлено наявністю на території Херсонської області певної кількості внутрішньо переміщених осіб з Криму та Сходу України, які переважно самі (та їх діти) розмовляють російською мовою.

Страждають педагоги, а найголовніше – діти, які опинились в ситуації, коли батьки, прагнучи дати освіту державною мовою, намагаючись допомогти у навчанні та вихованні, змушені гальмувати свої позитивні

© Г.М. Семашкіна, Н.В. Харечко, 2017

бажання через елементарну відсутність лексикографічної літератури (а наявні спеціальні біологічні словники розраховано на біологів і працівників сільського господарства).

Діти, усвідомлюючи, що частина термінів збігається в обох мовах, а інша відрізняється, перекичують слова на український манер, але частіше мовчать, не знаючи українського відповідника. Успішному розв'язанню цієї проблеми могло б сприяти створення навчальних лексикографічних посібників з чітко окресленою навчальною метою.

Суспільство ставить перед педагогами завдання: формування у дітей свідомого, бережного ставлення до природи. Це досягається за рахунок серйозної роботи з екологічного виховання. Але будь-яке виховання не можливе без знань. Знання про природу молодші школярі отримують не тільки на уроках природничого циклу, а й опосередковано під час засвоєння інших навчальних дисциплін, зокрема мови, читання тощо, а відтак виникає проблема системного підходу до екологічного виховання [7, 95-99].

Зупинимось на питанні формування адекватного ставлення до тваринного світу.

У курсі «Природознавство» вивчається жива та нежива природа. Жива природа – це дивовижний складний різноманітний світ. Особливе місце в ньому відведено тваринам: вони складають лише 2% від усього живого на Землі, але незважаючи на це, роль їх в біосфері дуже велика. «Тваринний світ є одним із основних компонентів природного середовища, важливою складовою частиною природних багатств нашого світу ...» [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою вивчення тваринного світу займалися такі видатні вчені, психологи, натуралісти, як: В.П. Вахтеров, О.Я. Герд, В.Ф. Зуєв, Д.Н. Кайгородов, Карл Ліней, В.В. Половцев, Л.С. Севрук, Д.Д. Семенов, К.Д. Ушинський, К.П. Ягдовський та ін.

Сучасна педагогіка додала низку нових підходів до пізнання тваринного світу у початковій школі: Т.М. Байбара, Н.М. Бібік, І.Д. Зверев, Г.В. Ковальчук, Н.С. Коваль, Г.С. Костюк, Л.К. Нарочна, З.П. Плохій, О.Я. Савченко та ін. [2; 7].

Фахівці розглядають здебільшого питання теоретичного характеру та орієнтуються на середньостатистичного, зрілого вчителя, який має певний досвід. Але проблема формування поняття про тваринний світ у методичній літературі в повному обсязі не висвітлюється.

Мета статті полягає в обґрунтуванні проблеми формування такої важливої складової особистості як природознавча компетентність у початковій школі під час засвоєння учнями системи інтегрованих знань про тваринний світ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Недостатній рівень готовності вчителів до розв'язання проблеми природознавчої компетенції, неузгодженість у методах керівництва та формах організації пізнавальної діяльності дітей, недостатня реалізація можливостей співробітництва з батьками призводить до зниження природопізнавальної активності учнів, що позначається на результативності пізнання ними природи, у тому числі і тваринного світу.

Пропонуємо інтенсифікацію процесу формування природознавчих термінів, ґрунтуючись на матеріалі наукової літератури, доробок вчителів-практиків сучасної школи та своєму власному досвіді.

Нами було зроблено спробу складання списку представників тваринного світу українською та російською мовами, який використали в практиці. З'ясовано, що в підручниках «Природознавство» під редакцією Коваль Н.С., Нарочної Л.К. зустрічається 143 назв тварин, у підручниках Коваль Н.С., Нарочної Л.К., Байбари Т.М. – 136, у Грущинської І.В. – 134, (всього в 1 – 4 кл. – 326 назв тварин) [3; 5; 6].

На уроках природознавства, з формування понять про тваринний світ, пропонуємо проводити роботу таким чином, наприклад:

Тема: «Птахи» (фрагмент уроку). Перед поясненням нового матеріалу вивішуємо таблицю з термінами птахів (які зустрічаються в даній темі) російською і українською мовами. Особливу увагу приділяємо тим термінам, написання і вимова яких не збігається. Наприклад: у стовпчик записані назви птахів, що відрізняються своєю вимовою і написанням.

Птицы

Аист, м.
Журавль, м
Воробей, м.
Ворон, м
Клест, м.
Коростель, м.
Коршун, м.
Кукушка, ж.
Павлин, м.
Свиристель, ж.
Скворец, м.
Трясогузка, ж.
Филин, м.

Птахи

Лелека, -ки, ж.
Чорногуз, -за, ч.
Горобець, -бця, ч.
Крук, -ка, ч.
Шишкар, ря, ч.
Деркач, -ча, ч.
Шуліка, -ки, ч.
Зозуля, -лі, ж.
Павич, -ча, ч.
Омелюха, -хи, ж.
Шпак, -ка, ч.
Плиска, -ки, ж.
Пугач-ча, ч.

Для того, щоб перевірити, наскільки діти зрозуміли матеріал теми, ми підготували вправи на закріплення одержаних знань, наприклад: Доведіть, що тварини – живі істоти. Хто зайвий в цьому ряду: горобець, лелека,

мурашка, шпак, крук? Чому? Назвіть одним словом: горобець, ластівка, чорногуз, зозуля – це ... Назвіть цих птахів російською мовою. Доведіть, що павич – це птах. Назвіть птахів своєї місцевості українською (російською) мовами.

Формування нових понять – дуже складний вид пізнавальної діяльності учнів, який вимагає безпосереднього управління ним з боку педагога. Іноді, дітям важко пояснити терміни, поняття та слова, яких немає в їх оточенні. Тому можна вдаватися до читання розповідей про тварин, методу показу кінофільмів, мультимедійних презентацій, пізнавальних журналів, таких як «Твої веселі звірята», «Тварини нашої планети», «Звірі» і т.п. Діти дізнаються про спосіб життя деяких тварин, яких немає в їх місцевості (тигри, пінгвіни, панда, коала тощо). Під час розповіді про прочитане або побачене діти у своїй промові використовували знову почуті слова, тим самим закріплювали їх у своєму словнику.

Відомо, що емоційність змісту відбивається на оволодінні дітьми адекватним ставленням до природи. Ось чому педагогові дуже важливо закріплювати суть кожного поняття, не зупиняючись на досягнутому, поглиблювати їх новими, яскравішими переживаннями. Цьому сприяють вірші, прикмети, прислів'я, приказки, про цілісність природи, побудовані за принципом розкриття причинно-наслідкових зв'язків, а саме: назва дії – повідомлення її наслідків. Наприклад, як багато птиць, не буде гусениць тощо [7; 8].

Завдання учителя – своєчасно пояснювати, плумачити дитині кожне слово, кожну фразу чи крилатий вираз. Головна роль у цьому належить поточному повторенню.

Як свідчить досвід роботи, не у всіх дітей одразу на уроці формуються поняття про тваринний світ. Ми згодні з думкою фахівців: Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, К.Ж. Гуз, В. Р. Ільченко, Д.М. Кітяжева, Л.П. Кочина та інші науковців, які наголошують на тому, що сприймання дітьми природи має здійснюватися на основі запровадження міжпредметних зв'язків та інтегрованого викладання [2, 19-21; 7].

Аналіз підручників 1-4 класів з інших предметів показав, що на їх сторінках є достатньо матеріалу, для проведення з учнями такої роботи: є назви тварин; тексти з малюнками пристосуванням тварин до умов середовища, їх значення для людей; вірші, загадки, прислів'я про тварин; висвітлення правил поведінки дітей в довіллі; різновиди посиленої природоохоронної діяльності учнями тощо.

Ми пропонуємо на будь-якому уроці використовувати наочність (таблиці з назвами тварин, що розглядаються в темі) українською та російською мовами, таким чином закріплювати природознавчі терміни.

Наприклад. На уроках читання у 2 класі, при роботі над віршами С. Михалкова «Лісова академія», О. Плещеева «Ластівка», оповіданнями В. Біанкі «Синиччин календар», українською народною казкою «Рукавичка», коли в тексті зустрічаються відомості про тварин, ставимо такі запитання: Які тварини зустрічаються в тексті? Де вони живуть? Чим харчуються? Це домашні чи дикі тварини? Назвіть тварин українською та російською мовами.

На уроці математики при вивченні теми «Задачі на «менше на ...», більше на ...»: Собака за 1 секунду пробігає 9 м, а заєць на 3 м більше. Скільки метрів за 1 секунду пробігає заєць? При вивченні теми: «Задачі на рух»: Їжак біжить зі швидкістю 1 км/год, а лисиця у 13 разів швидше. Яку відстань долає лисиця за дві години (виразити в км).

Бесіду проводимо за такими питаннями: Собака домашня чи дика тварина? Чим харчується? Їжак, лисиця, заєць – травоядні чи хижі тварини? Доведіть це. Назвати тварин, про яких іде мова українською (російською).

Аналогічну роботу можна проводити і на інших уроках (художньої праці при виготовленні аплікацій та малюванні тварин, музики тощо).

Висновки. Таким чином, чим вищий рівень знань дітей про природу, тим більше вони виявляють пізнавальний інтерес до неї. Важливо вчасно використати цю вікову особливість молодших школярів для організації процесу їхньої взаємодії зі світом природи. Систематичне ознайомлення з природою підводить дітей до узагальнень, на основі яких складаються поняття, формуються основи природознавчої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні [Текст] // Дошкільне виховання. – 2013. – №1. – С. 6-19.
2. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навч. посібник / Т.М. Байбара. – К.: Веселка, 1998. – 334 с.
3. Байбара Т.М. Я і Україна: підруч. для 4 кл. / Т.М. Байбара, Н.М. Бібік. – К.: Форум, 2004. – 176 с.
4. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції в результаті початкової освіти / Н.М. Бібік // Початкова школа. – 2010. – №9 – С. 2-4.
5. Грущинська І.В. Природознавство: підручник для загальноосвіт. навч. закладів / І.В. Грущинська. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 176с.: іл.
6. Коваль Н.С. Природознавство 4 (3) / Н.С. Коваль, Л.К. Нарочна. – К.: Освіта, 1993 – 112с. ISBN 5-330-02192-8.
7. Мантула Т.І. Інтегроване викладання та міжпредметні зв'язки в історичному аспекті та сьогоденні / Т.І. МАНтула // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – Випуск 21. – С. 95-99.
8. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія / наук. ред. та упоряд. Н.М. Горобаха. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 432 с.
9. Основи соціології: навч. посібник / Г.О. Бачинський, Н.В. Беренда, В.Д. Бондаренко [та ін.]; за ред. Г.О. Бачинського. – К.: Вища школа, 1995. – 238 с: іл.

Г.М. СЕМАШКИНА, Н.В. ХАРЕЧКО. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРИРОДОВЕДЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Резюме. В статье рассматривается проблема формирования природоведческой компетентности младших школьников во время усвоения интегрированных знаний о животном мире с использованием словарной работы.

Ключевые слова: природа, животный мир, термины, понятия, межпредметные связи, словарная работа.

G.M. SEMASHKINA, N.V. KHARECHKO. PROBLEMS OF FORMING NATURAL COMPETENCE OF ELEMENTARY SCHOOL CHILDREN

The summary. In the article the problem of forming of natural competence younger pupils (elementary school children) during mastering integrated knowledge of the fauna of using a dictionary work.

Key words: nature, fauna, terms, concepts, interdisciplinary communication, vocabulary work.

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. Н.Б. Грицай.

Одержано редакцією 24.02.2017 р.

УДК: 37. 026: 37. 04

Н.В. МАЛІНОВСЬКА

ПЕДАГОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МОВЛЕННЕВОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Резюме. У статті розглядаються концептуальні положення мовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання. Підкреслюється, що результатом мовленнєвої підготовки є мовленнєва готовність дитини до навчання у школі. Розкрито сутність понять «мовленнєва підготовка», «мовленнєва готовність», «мовленнєва компетенція». Проаналізовано показники мовленнєвого розвитку випускника дошкільного навчального закладу. Визначено шляхи і методи мовленнєвої підготовки дітей до школи.

Ключові слова: мовленнєва підготовка, мовленнєва готовність, мовленнєва компетенція, компетентнісний підхід, мовленнєвий розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із шляхів модернізації національної дошкільної освіти, узгодження їх із потребами сучасного суспільства є орієнтація на компетентнісну парадигму освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України та Державному стандарті початкової загальної освіти проголошено пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний, естетичний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті [8]. З огляду на це мовленнєву підготовку дітей до школи доцільно розглядати в межах компетентнісного підходу як нового концептуального орієнтиру, спрямованого на формування основних компетентностей особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовленнєву готовність дітей до школи досліджували як російські (Л. Айдарова, А. Арушанова, Д. Ельконін, Л. Журова, А. Маркова, Л. Пен'євська, Ф. Сохін, С. Струніна, О. Ушакова та ін.), так і українські вчені (А. Богуш, М. Вашуленко, А. Іваненко, Л. Калмикова, Н. Шиліна та ін.).

Мета статті полягає у висвітленні основних педагогічних детермінантів мовленнєвої готовності дитини до навчання у школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені розрізняють поняття «мовленнєва підготовка» і «мовленнєва готовність дітей до навчання у школі». Так, Л. Калмикова трактує мовленнєву підготовку як загальномовленнєву та спеціальну. Загальномовленнєва підготовка забезпечує розвиток навичок усного мовлення, навичок використання одиниць мови для мислення, спілкування, а спеціальна мовна (мовленнєва) підготовка передбачає пропедевтику вивчення мови, тобто початкове усвідомлення її знакової системи, формування основ спеціальних умінь у галузі читання, письма, аналіз мовних явищ [6].

Мовленнєва підготовка дітей до школи є інтегрованим результатом загальномовленнєвої і спеціальної мовної підготовки, що забезпечує дошкільникам мовленнєву готовність і передбачає формування практичних мовленнєвих навичок, удосконалення комунікативних форм та функцій мовленнєвої діяльності. Вона охоплює увесь період перебування дітей у дошкільному навчальному закладі і є змістовим аспектом навчання рідної мови.

Мовленнєва готовність дітей до школи, на думку А. Богуш, включає такі компоненти, як: знання про довкілля; змістовий аспект мовлення; рівень розвитку мовленнєвих навичок (достатній словник, правильна звуковимова, граматична правильність мовлення, діалогічне й монологічне мовлення); висока мовленнєва активність дітей; якість мовленнєвих відповідей; оволодіння елементарними оцінно-контрольними діями у сфері мовленнєвої діяльності [2].

Майбутні школярі мають оволодіти певним лексичним запасом у 3-3,5 тисячі слів. Словникова робота в дошкільному закладі ведеться з урахуванням розширення активного словника, розуміння значення слів і їх відтінків. Дошкільників знайомлять із багатозначністю слова, щоб забезпечити точність у її використанні. Розвиток у дітей умінь вживати слова й словосполучення відповідно до контексту мовної ситуації сприяє розвитку вмінь вільно обирати мовні засоби в побудові зв'язного висловлювання, вільно користуватися словами й пов'язувати їх за змістом.

© Н.В. Маліновська, 2017